

Scenariusz zajęć dla klasy III szkoły podstawowej¹

Temat: Tajemnicze słowa – tajemnice słów – zabawy rozwijające świadomość językową uczniów

Wprowadzenie, komentarze i uwagi do lekcji: prof. UAM dr hab. Kinga Kuszak

Autorki scenariusza: dr Katarzyna Sadowska, mgr Agnieszka Bojarczuk

Wprowadzenie:

Zaproponowany scenariusz zajęć został przygotowany z myślą o nauczycielach i dwujęzycznych (wielojęzycznych) uczniach klas młodszych szkoły podstawowej. Pragniemy zainspirować nauczycieli i uczniów do wspólnych zabaw językiem polskim przy wykorzystaniu atrakcyjnych dla uczniów form aktywności (ruch, rytmizacja, aktywność plastyczno-konstrukcyjna, twórcza aktywność językowa, praca w grupach, itp.).

Zajęcia koncentrują się wokół kwestii poszukiwania słów, które mają identyczne brzmienie, ale inne znaczenia- homonimów. W przedstawionej propozycji zwracamy uwagę na zabawy w języku polskim. Proponujemy zajęcia rozwijające świadomość językową uczniów w odniesieniu do języka polskiego. Nauczycielom pozostawiamy możliwość, by:

- zaproponować uczniom poszukiwanie homonimów w języku polskim i innym języku (językach), w których się na co dzień komunikują,
- porównywanie słów-homonimów w tych językach,
- poszukiwanie podobieństw i różnic między językami,
- tworzenie rymowanek w dwóch (kilku) językach.

Założenia:

Treści zaproponowane w scenariuszu zajęć odpowiadają Podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (Dz. U. Warszawa, dnia 18 czerwca 2014 r. Poz. 803 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014r.)

P.P. 1. Edukacja polonistyczna.

Uczeń:

1) korzysta z informacji;

¹ Zajęcia można też zaproponować uczniom z klasy I i II

3) tworzy wypowiedzi.

P.P. 3. Edukacja muzyczna.

Uczeń:

1) w zakresie odbioru muzyki:

a) zna i stosuje następujące rodzaje aktywności muzycznej:

- śpiewa proste melodie, piosenki z repertuaru dziecięcego; wykonuje śpiewanki i rymowanki; śpiewa w zespole piosenki ze słuchu,
- odtwarza proste rytmy głosem,
- odtwarza i gra na instrumentach perkusyjnych proste rytmy i wzory rytmiczne,
- realizuje sylabami rytmicznymi, gestem oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany; realizuje proste schematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała),

P.P. 4. Edukacja plastyczna.

Uczeń:

2) w zakresie ekspresji przez sztukę:

b) podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne).

Cele:

Uczeń:

- rytmizuje frazy językowe zwracając uwagę na poprawną artykulację tekstu;
- realizuje zabawy językowe;
- działa kreatywnie;
- tworzy krzyżówkę zawierającą homonimy;
- formułuje zagadki językowe;
- wyjaśnia czym są homonimy, podaje ich przykłady;
- tworzy opowiadanie z użyciem homonimów.

Metody i formy pracy:

rozmowa, zabawa słowno – rytmiczna, praca przestrzenna z piankoliny, tworzenie prostych definicji, wyjaśnianie znaczenia słów, opowiadanie z użyciem homonimów, wypełnianie haseł w krzyżówce, tworzenie zagadek językowych.

Środki dydaktyczne:

- piankolina: 1 kg mąki ziemniaczanej, 1 pianka do golenia, odrobina płynu do mycia naczyń, plastikowe miski do wyrobienia masy, podkładki dla każdego ucznia,
- przedmioty do wykonania „kreatywnych” instrumentów muzycznych (łyżki, butelki, pudełka, gumki, słoiki, opakowania plastikowe, itp.),
- krzyżówka,
- teksty rymowanek.

Przebieg lekcji (około 90 minut)²:

Wprowadzenie

Nauczyciel zaprasza dzieci do wspólnej zabawy w aktorów scenicznych, którzy przed wystąpieniem na scenie muszą rozgrzać gardła, wargi, język, policzki. Podczas zabawy uczniowie wraz z nauczycielem realizują następujące ćwiczenia:

- masaż buzi (rezonatory i artykulatory);
- ćwiczenia oddechowe (syczenie ciągłe, przerywane naśladujące odgłosy wydawane przez węża, „dyszenie” psa itp.);
- ćwiczenia artykulacyjne na fragmentach tekstów (poniższe teksty do wyboru):

1. Bał³

Był raz sobie wielki bał, na tym balu siedział drwał.

O Kwasku⁴

2. Choć mały ten krasnal to bardzo zaradny,

Miał w domku fotelik i stół bardzo ładny.

Miał stolik z pudełka a fotel z pileczki,

Ciął piłką tę piłkę na dwa kawaleczki.

² zajęcia można skrócić lub wydłużyć, w zależności od potrzeb i preferencji nauczyciela i uczniów

³ autorka rymowanek- Katarzyna Sadowska, można też skorzystać z rymowanek zawartych w książce Urszuli Kozłowskiej pt. „Czapka nie Witka czyli odlotowe zabawy słowem”, Wydawnictwo Dreams

⁴ rymowanka powstała z inspiracji dwujęzyczną bajką Agnieszki Steur pt. „Niespodziewane spotkania Kwaska”

3. O psie

Hart był psem co miał chart ducha, więc nie straszna mu ropucha.

3. O ślimaku

Głęb kapuściany ślimaki zjadały, więc w głęb kapusty po uszy wpadały.

UWAGA!

Uczniowie mogą sami tworzyć rymowanki i prezentować koleżankom i kolegom.

- Na zakończenie tej części można zaproponować wspólne wykonanie piosenki połączonej z aktywnością ruchową np. *Mały Indianin napiął mały luk*

Rozwinięcie

- Uczniowie zostają podzielone na cztery grupy.

-W zespołach wyrabiają piankoлинę. Jeżeli uczniowie zgłaszają taką potrzebę, nauczyciel służy swoją pomocą i radą.

- Uczniowie z wyrobionej masy lepią przedmioty. Dla ułatwienia hasła- słowa podaje nauczyciel. Propozycje słów-homonimów: **baba, piła, pączki, dzwonki, myszka, zamek, klucz⁵.**

UWAGA!

Kilka osób w klasie otrzymuje to samo hasło, żeby zweryfikować, czy to samo słowo zostanie zaprezentowane przez uczniów w dwóch znaczeniach.

- Po wykonaniu zadania uczniowie tworzą opowiadanie z wykorzystaniem słowa, które odzwierciedlili w formie przestrzennej.

UWAGA!

Jeśli uczniowie w swoich opowiadaniach podadzą wyłącznie jedno znaczenie słowa, nauczyciel proponuje wspólne poszukanie innego znaczenia tego samego słowa. Nauczyciel

⁵ Można zaproponować uczniom inne słowa. Warto wybrać takie, które będą mogli wykonać z masy plastycznej.

kieruje rozmową tak, aby uczniowie dostrzegli, że jedno słowo może oznaczać dwa różne obiekty.

- Nauczyciel wraz z dziećmi rozmawia o słowach, które w języku polskim mają podobne lub takie samo brzmienie, a oznaczają różne rzeczy. Wyjaśnia, że te słowa nazywają się homonimami.

Homonimy

Leksemy mające jednakowe brzmienie, ale odmienne znaczenie, pochodzenie, inna etymologię, a nieraz także pisownię; są to więc dwa różne wyrazy skojarzone przypadkowo na podstawie kształtu zewnętrznego (brzmieniowego lub graficznego).

Wyróżnia się:

- *homonimię całkowitą- wyrazy wykazują zbieżność zarówno w postaci mówionej, jak i graficznej np. mus- konieczność i mus- przecier, pianka*

- *homonimię częściową (leksykalno-gramatyczną) np. stróżka- mała struga i stróżka- dozorczyńni (źródło: Płóciennik I. Podlawska D., Słownik wiedzy o języku, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa-Bielsko-Biała, 2008, s. 96-97).*

- Nauczyciel proponuje, aby uczniowie wskazali inne słowa, które można nazwać homonimami.

-Następnie nauczyciel zaprasza uczniów do wykonania instrumentów perkusyjnych. Do wykonania prostych instrumentów uczniowie wykorzystują: różnej wielkości łyżki, butelki, słoiki, opakowania plastikowe, pudełka, gumki,

Następnie proponuje uczniom zabawy słowno-rytmiczne:

1. propozycja zawierająca homonimy

Bajka o naleśniku (fragment)

Na leśnika przyszedł czas,

Więc nasz leśnik poszedł w las,

A gdy przerwę w pracy miał,

Wpadł nasz leśnik w grząski miał.

2. propozycja tekstu dźwiękonaśladowczego:

Cicho, cicho sza, deszczyk pada, słonko świeci, baba Jaga masło kleci.

UWAGA!

Uczniowie powtarzają rymowanki w różnym tempie, głośniej ciszej, szeptem, wystukując rytm na wykonanych instrumentach perkusyjnych.

- Po zakończeniu, nauczyciel zwraca się do uczniów z pytaniem, w której zabawie występowały słowa, które brzmiały tak samo a oznaczały coś innego. Prosi o wskazanie tych słów i wyjaśnienie.

- Nauczyciel zaprasza dzieci do rozwiązania „homonimowej” krzyżówki.

ZADANIA DO KRZYŻÓWKI:

1. Często je przytulamy, są pluszowe i mięciutkie. Mi się bardzo podobają.

Misie

2. Zwierzę podobne do osła lub grząski piasek, w którym niewygodnie się poruszać.

Muł

3. Mieć do czegoś słabość - wyraz brzmi tak samo jak poruszający się na szynach pojazd.

Pociąg

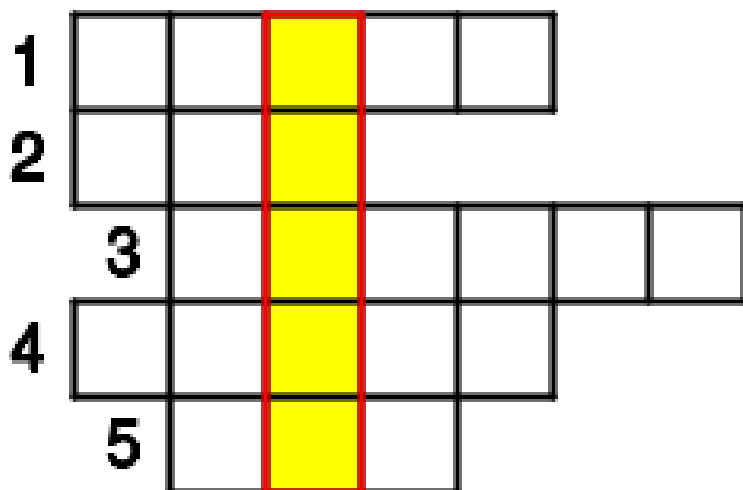
4. Mała kawa lub ptaszek.

Kawka

5. Można usiąść na drewnianym lub przetańczyć na nim całą noc.

Bal

Hasłem krzyżówki to wyraz: **Słowa**

- Nauczyciel dzieli uczniów na zespoły i proponuje, aby wymyślili zagadki z ukrytymi w nich tajemniczymi słowami. Uczniowie pracują w grupach. Następnie prezentują wykonane zadania.

Zakończenie

- Nauczyciel prosi uczniów o rundkę podsumowującą, prosi o podzielenie się refleksjami, odczuciami po odbytych zajęciach.
- Nauczyciel dziękuje uczniom za wspólne poszukiwanie tajemniczych słów.